

NORGES LAND OG FOLK

TOPOGRAFISK-STATISTISK BESKREVET

XX

FINMARKENS AMT

KRISTIANIA
FORLAGT AF H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1905

TOPOGRAFISK-STATISTISK

BESKRIVELSE

OVER

FINMARKENS AMT

FØRSTE DEL

DEN ALMINDELIGE DEL

804 s.

EFTER OFFENTLIG FORANSTALTNING

UDGIVET VED

AMUND HELLAND

KRISTIANIA
FORLAGT AF H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1905

Gørvatns afløb kommer fra *Gørvatn*, 87 m. o. h., løber fra vest mod øst og falder i *Tana* kort nord for *Mansholmen*.

Tanas nedslagsdistrikt paa østsiden eller sydsiden i *Finland* er i den øvre del af elvenes løb forholdsvis smalt. Øst for *Karasjok* bliver det bredere, idet bielven *Utsjokka* næres fra landet paa østsiden.

Fra syd paa finlandsk side optager *Tana Utsjokka*, 26 km. lang, som danner en række af smaasjøer forbundne med elvestryk.

Utsjokka faar paa venstre side et temmelig betydelig tilløb, *Kevujokka*.

Noget længer nede, ovenfor *Bievra*, optager *Tana Weičikjokka*, der kommer fra indsjøen *Weičikjärvi*.

Polmakelv har sine kilder i *Utsjok* og strømmer her i nordlig retning optagende mange bielve i *Polmakvatn*, hvis nordøstlige halvdel ligger i *Norge*; fra *Polmakvatn*, der er 10 km. langt og ca. 16 km.² stort, løber den mod nord i mange slyngninger gennem en med græs og løvskog bevokset dalbund.

Den er farbar med baad helt op til rigsgrænsen.

Elven er flere steder ganske grund og kan vades om sommeren, naar flommen er forbi.

Korselv (*Ruossajokka*) løber mod vest ud i *Tana* syd for *Seidagaardene*.

Alle de nævnte elve har fisk.

Tana har i *Tanen herred* tilløb af flere elve, hvoraf fra øst:

Harrvelven, der kommer fra *Klokkevøtn*, gennemstrømmer *Harrvøtn* og falder ud ved *Vaslausneset* (*Čačekætnjargga*). Elven og vandene er rige paa stor ørret.

I *Harrvatn* skal ogsaa findes sik.

Længden er 12 km.

Luoftejokka eller *Bugteelven* dannes af *Alljavæjjokka* og *Græselv* (*Rassejokka*), hvilke har sine kilder paa *Midthaugen*, *Hornnasen* og *Bratfjelds* søndre afheld i *Næsseby*.

Efter sammenløbet gaar *Luoftejokka* gennem delvis myrlændt terræn mod sydsydvest, vest og nordvest, indtil den optager *Hanajokka* og gaar ind i *Tanen herred* fra nord. Her har den hovedretning mod vest med bugtet løb gennem et myrlændt dalføre; den falder i *Tana* ved gaarden *Luoftjok*. Hele elven er ca. 43 km. lang, hvoraf ca. 15 km. falder i *Tanen herred*.

Elven er vandrig; i regntid og flom er den farbar med elvebaad op til *Baisavadfjeld* i *Næsseby*, ca. 25 km. Baaden maa trækkes over land forbi en liden foss ved den østligste bøining nedenfor *Lievllamelven*. Nedenfor denne foss er der ogsaa en hel del stryk, som det er vanskeligt at passere; især er stryket straks ved gaarden *Luoftjok* meget slemt at komme igennem.

Luoftejokka optager *Hanaelven*, som gennemstrømmer den syd-

gaaende gren af *Hanadalen*. Denne *Hanaelv* danner *Hanavøtn* og er 14 km. lang.

Fra ca. 1 km. syd for *Hanavøtn* og til sammenløbet danner den grænsen mellem *Tanen* og *Næsseby herreder*.

Paa strækningen fra *Hanajokka* og nedover til *Tana* er bredterne steile jordbakker, hvor der ofte gaar jordskred. Myrerne omkring elven er temmelig bløde. Der er fortrinlige slaatter med kraftigt foder.

Efter finnerne er der i *Luoftejokka* perlemuslinger. i *Tanen*

Elven er rig paa ørret, der er ogsaa laks.

Fra vest optager *Tana* i *Tanen herred*:

Rappelven (*Maskejokka*) kommer fra *Polmak herred*. Den har sine kilder paa *Langviddens* vestre del straks øst for *Engkollen*, hvorfra bielven *Bikkjeelven* (*Cikkojokka*) løber mod sydøst, og paa de myrlændte strækninger nord for *Røefjeld*. Den gaar østlig i forsænkningen mellem *Langvidden* og fjeldene langs *Tana* indtil syd for *Rappelvvatn*; her bøier elven mod nord til *Rappelvvatn*, 61 m. o. h., og gaar ind i *Tanen herred*, hvor den i nordøstlig retning falder i *Tana* ved *Maskjokgaardene*.

Elven er temmelig vandrig; i det nedre løb er den bugtet. Indtil 5 km. fra *Maskjok* er elven farbar med baad; strømhastigheden er her liden og dybden 1 à 2 m. Selve udløbet i *Tana* er saa grundt i den tørre tid, at det er vanskeligt at komme frem med en noget lastet baad.

I det midtre strøg af elven er strømhastigheden noget raskere, afvekslende med mindre stryk over stenet bund, saa farten er vanskelig og med liden vandstand umulig.

Paa den øvre del mod *Rappelvvatn* er hastigheden atter mindre, og elven som regel dybere.

Længden er fra *Rappelvvatn* til *Tana* 25 km.

Elven optager tilløb af *Sommervaselven* (*Gæssejokka*), der er afløb fra *Sommervøtn*, der atter gennem et forgrenet elvenet har tilløb fra en mængde større vande, som *Lillevatn* (*Uccejavrre*), *Tændervatn* (*Badnejavrre*), *Papirvatn* (*Bapirjavrrre*), *Bjørnhulvøtn* (*Birfaljavrek*), *Svanevatn* (*Njukcjavrrre*) og *Fuglevøtn* (*Loddejavrek*). Til disse sidste rinder *Fuglelven*, der er afløb for nogle mindre vande, ikke langt fra *Gurovatn*, der har afløb til *Langfjordelven*. Elvens længde til udløbet i *Rappelvvatn* er ca. 40 km.

Sommervaselven optager ca. 3 km. nordvest for *Rappelvvatn* tilløb af *Dunkratelven* (*Uvjaladnajokka*), der har sine kilder i *Lebesby*.

I *Rappelven* gaar laksen op, den gaar ogsaa et godt stykke opover i *Dunkratelven*, derimod ikke i *Sommervaselven*. Ørret er der saavel i *Rappelven* som i dens bielve, endog oppe i smaavandene paa vestvidden. Harr er der ogsaa i stor mængde i

Om vinteren lever ekornet af turrutø, der tilligemed birkeknopper paa denne aarstid udgjør dets hovedsagelige føde. Ekornets harpiksduftende mave nydes, stegt paa gloen, som en delikatesse af finner og kvæner.

Samuel Buddle fortæller i sine efterretninger om Kontokeino, hvorledes maaren fanger ekornet «i dens rede, hvilket har tvende huller, saaledes at den klaver sagtelig op i træet, stikker sin rumpe (hale) i det ene hul, da ekornet straks springer ud af det andet, som han griber med sin mund, hvilken han da har ved det andet hul».

Bæveren, paa norsk *bæver* eller *bjør* (*castor fiber*), har forekommet i Finmarken og vel ikke saa ganske sjelden, eftersom Kristian IV i 1609 bestemte, at «bæverskind schal oc opkiøbis oc nedsendis». Finner kalder bæveren *maggel*.

Lillienskiöld skriver om Tana, at den «forogis merkelig ved andre Elffvers tilløb, blant hvilche der oc en Elff skal findis mellem Tanen oc Varanger, huor mand udi forige tid saa vel bæveren hafter fanget, som pærler effterfisket, thi mand siger at Bæverens natur medfører, helst ved disjige stæder sig at opholde; hvilchen Elff de Varanger Finner efter Protocollens ndrvis aff d. 10de Febr. 1653 er bleffven tilholdt ndj behørigt agt oc tilsinn at holde, som ved de tider bleff beloffvet, oc mueligt vell endnu kand skee, endog Finnerne sig derom ey lader mærke».

Videre skriver han om *Bæfueren*:

«Af lange tider hafter hat tilhold ved en liden elf næst Varanger, som i Tanen nedrinder, som oc ndj Comagerstrøm huortra nu meere affskyet. Dismedlertid findis end forraadet deraff til fields.»

Schmitz skriver i 1743 om Skaarua (Skoarrojokka), bielv til Tana: «Varangers Norske og Arisbye fælles Finner skal have brugt denne Skaar-Aae, hver andet Aar om hinanden, til Bæverfangst, som nu cesserer.»

Fellman beretter, at i ældre tid var der saa mange bævere i Utsjok og Enare lappmarker, at det var et af de dyr, som finnerne hovedsagelig drev jagt paa. De fleste var i Enare.

Finnerne havde stor vinding af jagten paa bæver. Alle ødemarker gjenne søgtes, ikke engang de nyfødte unger sparedes. Efter en haard forfølgelse i nogle aarhundreder blev bæveren sjelden, og *Fellman*, der var præst i Utsjok til 1832, skriver, at man i flere aar eller meget sjelden fangede en bæver i Enare, medens man 60—70 aar tidligere aarlig fangede hundreder alene i Enare.

Den fangedes med oter eller jervsaks og paa anden maade. Bæveren blev efterstræbt for sit skind og sin bæverfjeld. Halen ansaa finnerne for en ligesaa stor herlighed som sjelden, idet